

Santini a svět jeho architektury (1723 - 2023)

recenze výstavy

Jan Blažej Santini – Aichel (1677 – 1723) souvisí s pojmem „barokní gotika“. Vyučený kameník a malíř, ale povoláním architekt, proslul jako tvůrce staveb osobitého stylu – ať se jednalo o chrámy, kostely, kaple, paláce, zámecká sídla nebo budovy pro hospodářské využití. Vždy jim vtiskl neobvyklou vizuální podobu a Santiniho autorství lze proto zpravidla rozeznat mezi množstvím významných děl jeho uměleckých kolegů. Santinimu je dlouhodobě věnována pozornost – k dispozici jsou knižní monografie, celovečerní hrané filmy, které „pracují“ s motivy santiniovského tajemna či filmové dokumenty, v nichž je umělcova tvorba odborně hodnocena. Jaký člověk byl Jan Blažej Santini – Aichel? Jakou úlohu v práci a životě hrálo jeho chatrné zdraví? Jsou Santiniho stavby „barokní gotikou“ nebo spíše „gotizujícím barokem“? Co o něm vlastně víme?

Odpovědi nejen na tyto otázky přináší výstava Santini a svět jeho architektury (1723 – 2023) v Národním technickém muzeu v Praze, pořádaná při příležitosti třistaletého výročí úmrtí slavného architekta. V řešení výstavních panelů (v podobě fotografických zvětšenin dobových plánů a interiérů) je jednotlivým prvkem vlnovka v kombinaci s kolmými konstrukcemi - to evokuje atmosféru barokního prostoru, složeného z jedenácti témat, kterými je popsána Santiniho kariéra i cesta životem. Santini je představen jako člověk mimořádného talentu a zároveň součást světa umění - počínaje léty mládí a součinnosti s jeho učitelem (dostavba kostela sv. Panny Marie ustavičné pomoci a sv. Kajetána v Nerudově ulici v Praze), jímž byl architekt Jean Baptiste Mathey (např. kaple Nejsvětější Trojice v Chlumci u Ústí - i model v měřítku 1: 75, Nejsvětější Trojice v Ohařicích či sv. Anny v Ostružně, rehabilitována je tak Matheyova dříve zpochybňovaná invence).

Obsáhlé texty doplňuje velký počet kvalitních černobílých fotografií, které mj. srovnatelně dokazují obdiv k tvorbě Kryštofa Dientzenhofera (až na detaily se jedná o podobná průčelí Santiniho kostela Nejsvětější Trojice v Rychnově nad Kněžnou a Dientzenhoferova chrámu sv. Mikuláše v Praze na Malé Straně) i inspiraci pro jeho současníky a následovníky (Santiniho klášterní kostel Narození Panny Marie v Želivi versus Kaňkovo průčelí baziliky sv. Prokopa v Třebíči). Zdůrazněno je Santiniho působení výlučně jako architekta. Prostor je věnován jeho prvnímu mistrovskému dílu, kapli sv. Anny v Panenských Břežanech (i model v měřítku 1:75, NTM v Praze), dále celoevropsky

unikátnímu zámku Karlova Koruna v Chlumci nad Cidlinou (stavitel František Maxmilián Kaňka), smyslu pro architektonické hříčky (kaple Jména Panny Marie v Mladoticích), logistice nutné při organizaci několika projektů současně a zároveň od sebe značně vzdálených i pracovním kontaktům se staviteli či zednickými políry – zdůrazněn je např. František Benedikt Klíčnický a jeho působení na stavbě areálu poutního kostela Jména Panny Marie ve Křtinách i jinde. Ve výstavním kabinetu jsou v obměnách postupně k vidění originály stavebních plánů - ve dnech 6. 12. 2023 – 4. 2. 2024 se jedná o Santiniho kresby nerealizovaných návrhů průčelí a půdorysu kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené Hoře u Žďáru nad Sázavou (MG v Brně) a kresby anonymních stavitelů, týkající se benediktinského klášterního kostela Nanebevzetí Panny Marie, sv. Wolfganga a sv. Bernarda v Kladrubech (Rakousko - Benediktinerstift Melk, Stiftarchiv).

Těžištěm expozice jsou nepočtené Santiniho stavby „barokní gotiky“ – klášterní kostel Nanebevzetí Panny Marie a sv. Jana Křtitele v Sedlci u Kutné Hory (Santini – restaurátor), klášterní kostel Nanebevzetí Panny Marie, sv. Wolfganga a sv. Bernarda v Kladrubech (Santini – doplňovatel), klášterní kostel Narození Panny Marie v Želivi a poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře u Žďáru nad Sázavou (Santini – 2x autor). Také Santiniho smysl pro „týmovou“ práci je doceněn na příkladu subtilní úpravy čelní fasády Morzinského paláce v Praze, kde nechal vyniknout bustám Alegorie Dne a Noci od Ferdinanda Maxmiliána Brokoffa - v expozici jsou vystaveny sádrové odlitky (AVU v Praze).

Panorama Santiniho tvorby působí kompletně i pomocí modelů staveb a krajinných scénérií – např. Žďáru nad Sázavou a okolí (měřítko 1: 1000 - zapůjčil Constantin Norbert Kinský). Přesto není popsána unikátní situace ohledně kostela Nanebevzetí Panny Marie a budov kláštera v Dolním Ročově. Santiniho stavba poměrně záhy podlehla nepříznivým přírodním podmínkám a radikální přestavbou byl pověřen Kilián Ignác Dientzenhofer - v zemích bývalé Koruny české není mnoho urbanistických lokalit, jejichž podobu by následně ovlivnili dva výjimeční barokní architekti.

Výstava Santini a svět jeho architektury (1723 – 2023) je poctou mimořádně talentovanému a pracovitému muži. Zároveň jí lze chápat jako odkaz k uctění památky znalců Santiniho díla - prof. Mojmíra Horyny a prof. Pavla Preisse, zesnulého 17. prosince 2023. Od zahájení výstavy a zároveň santiniovského výročí uběhlo deset dní ...

Santini a svět jeho architektury (1723 – 2023) – Národní technické muzeum v Praze ve dnech 7. 12. 2023 – 5. 1. 2025, autoři výstavy: Jakub Bachtík, Richard Biegel, Petr Macek (Univerzita Karlova), Martin Micka, kurátoři výstavy: Martin Ebel, Lukáš Hejný, David Frank, Martin Šámal (Národní technické muzeum v Praze), Jiří Kroupa (Masarykova univerzita v Brně), supervize: Karel Ksandr Národní technické muzeum v Praze)

Autor textu: Stanislav Vaněk